

JUHÁSZ ERIKA

KÖZÖSSÉGI SZERVEZŐDÉS ÉS HELYI KÖZÉLET

Tanulmányomban kísérletet teszek a közösségek és a demokrácia összefüggéseit vizsgáló lokális közösségkutatás alapkérdéseinek megragadására. Megítélésem szerint két reláció, egyfelől az egyén és a közösség közötti, másfelől pedig a közélet és a demokrácia közötti viszony bír ebből a szempontból meghatározó jelentőséggel. Ezek felvázolását követően egy lokális közösségben végzett problémafeltáró interjúkutatás tapasztalatait összegzem.

Közösség, kontra individuum.

Az emberi közösségek léte és működése, a társadalomban való élés alapfeltétele. A közösséghez tartozás, a szolidaritást nyújtó kapcsolatok hálója az életminőség egyik legfontosabb eleme, hiánya pedig még az anyagi jólét körülményei között is deficitet jelent. A legutóbbi időkben már egyre inkább érzékelhető a közösség iránti igény erősödése, a közösséghez tartozás biztonságot, támaszt nyújtó integratív funkciójának keresése

A mai kor, az ún. modernitás fogyasztói társadalma – lényegében a kapitalizálódással kezdődően – egyre meghatározóbb hangsúllyal az individuumot emelte piederstára, tette meg a társadalom alapelemének és az egyéni érdeket, a magánhaszonra való törekvést a pozitív értéktartalommal felruházott gazdasági fejlődés és haladás letéteményesének tartotta.

Mint ezt Weber (1982) és Fukuyama (2000) is megállapította, a jelenlegi társadalmak egyik legfontosabb jellemzője a közösségek és az ehhez kapcsolódó hagyományos, a társadalmat összetartó értékek bármilyen formában való teljes felszámolása, ezzel a társadalmi integrációt elősegítő, legalapvetőbb elemnek a társadalmi szövetből való kiiktatása.

A közösségi értékrend és kohézionál erő elvetése, az egyén előtérbe állítása ma már egyre nagyobb mértékben a társadalom dezintegrálódását eredményezte. Ez ahhoz vezet, hogy a közösségi, közvetlen emberi kapcsolati kötődések nélküli ember magára marad a külső világgal való kapcsolatában, ügyeinek megoldásában. Szervezett, felelősségen és szolidaritáson alapuló kapcsolatok hiányában, pedig nem tudja megnövelni erőforrásait, cselekvési hatékonyságát, vagy biztonsági szükségleteit. Ha közvetítő intézmény, vagy közösség nem áll fenn az individualizálódott

egyén és a szervezett állami, vagy gazdasági hatalom között, a kötöttségeitől megszabadított egyén egyre kiszolgáltatottabbá válik a hatalom különböző formáinak.

A II. világháború után kialakuló jóléti államok materiális és illuzórikus, vagy instrumentális formában (anyagi jólét és társadalmi gondoskodás, biztonság) betöltötték, vagy inkább csak átvették a közösségi gondoskodás szerepét, a társadalom mélyszerkezetében zajló folyamatok, az organikus közösségek szétesésének problémái, azonban ma már egyre inkább felszínre kerültek.

A gondoskodó, jóléti állam, azzal, hogy a „társadalmi szolgáltatásai”, közvetlenül az egyénnek „jártak”, kiiktatta a közvetítő közösségeket, az egyénnek a társadalomhoz való közösségi kapcsolódását /ezek integráló bázisát/, egyúttal felmentette az egyént a másik ember sorsa iránti felelősség terhe alól, hiszen az állami gondoskodás „betöltötte ezt a szerepet” és felmentette az egyéni lelkiismeretet.

A gazdasági, technológiai fejlődés, a megtermelt javak növekvő mennyisége és a fogyasztásra ösztönző társadalmi célok egyre nagyobb individualizálódást eredményeztek.

Eleinte ezt a folyamatot civilizációs értelemben, mint az egyéni szabadság kiteljesedését pozitív értékhangsúllyal értelmezték, azonban már az ötvenes évektől a társadalomkutatók egyre nagyobb aggodalommal figyelték meg a közösségi társadalmi lét szempontjából negatív hatásait (Tönnies, 1983, Dahrendorf, 1979).

Az egyéni szabadság bővülésével, a közösségi kötelek bomlásával az a baj, mint ezt leírják, hogy nemcsak a tekintélyelvű, tradicionális kötelek bomlanak fel, hanem a folyamat nem áll meg itt és bomlani kezdenek a modern társadalmakat átszövő önkéntes szerveződések alapját képező társadalmi kötelek is.

Az emberek nemcsak a korábbi tekintélyek érvényességét kérdőjelezzik meg, hanem (ma már hozzátehetjük, egyre több okkal) a demokratikusan megválasztott politikai vezetőket és állami tisztségviselőket, a bírókat, a tudósokat, tanárokat is. Nehezen viselik el a családi köteleket, a generációk, vagy a nemek közötti felelősségvállalást, az önérvényesítés korlátozását, nem vagy kevéssé hajlandók az önkéntes lemondásra, áldozatvállalásra. A deszakralizált és materializált nyugati civilizációban szocializálódott emberek a valláserkölcs szabályait sem szívesen tartják be, még akkor sem, ha maguk választhatják meg vallásfelekezetüket.

A modern társadalmakban az individuum egyre inkább öncéllá, zárkózott önzéssé válik, ahol az ember nem törődik a másik iránti kötelezettségeivel. Az ilyen társadalmakban azonban az a veszély fenyegeti, hogy tagjai egyre inkább elszigeteltnek érzik magukat, hiába létesíthetnek szabadon kapcsolatokat bárkivel, amikor képtelenek olyan kötelezettségek vállalására, amelyek igazi közösségekké forrasztják őket (Fukuyama, 2000).

A közösségi szerveződés képessége és igénye, a civil, informális kapcsolati hálók szövevénye, azonban feltétlenül szükséges bármely sikeres társadalom működéséhez.

Ezek a szerveződések teszik lehetővé, hogy az összetett társadalmon belül különböző csoportok létesüljenek, azok érdekeinek védelmében, akiket más csoportok, vagy maga az állam fenyegetnek.

Ennek a közösségek által szerveződő demokrácia modellnek legnagyobb hatású tanulmányozója és dokumentálója A. Tocqueville (1983), aki a 19. századi amerikai társadalomról írja, hogy itt mennyire eleven a társulás művészete, az emberek szívesen hoznak létre önkéntes társulásokat a mindennapi élet dolgaiban és nagyobb közösségi célok érdekében is.

A korlátozott államhatalom itt azért működőképes, mert a civil társadalom létehozza a szükséges társulásokat akár civil, akár politikai célok érdekében.

Ez nemcsak azt jelentette, hogy a kormánynak nem kellett felülről lefelé, hierarchikusan ráerőltetni a rendet a társadalomra, hanem a civil társulások az önkormányzás iskolái is voltak, amelyek megtanították az embereknek azokat az együttműködési technikákat, amelyeket azután magukkal vittek a közeletbe is.

A mai modern társadalmakban, s egyúttal a demokráciák működésében az individualizálódás, azonban nem csak azért jelent a problémát, mert a közösségek atomizálódnak, az emberek izolálódnak, vagyis az egyén közösségi kötődéseiben és kötelezettségeiben súlyos deficit keletkezik, hanem amiatt is, hogy ilyen módon a közösségi értékek és együttműködési képességek kialakulásának nincs helye a társadalmi térben.

Kutatók figyelmét már néhány évtizede felkeltette az a jelenség, hogy bár a csoportok és a csoporttagság típusai változóak, összességében, szám arányában a társadalmakban növekedés tapasztalható a részvétel és a csoportok száma tekintetében, vagyis látszólag sok a közösségi szerveződés. Felmerült a kérdés, hogy hogyan egyeztethető össze ez a jelenség az individualista életszemlélet és értékrend elterjedésével.

A választ a kutatók abban látták, hogy ez az erkölcsi miniatürizálódással van kapcsolatban, nevezetesen, hogy az emberek továbbra is részt vesznek ugyan különböző csoportokban, de maguk a csoportok kevésbé kohézionálóak, kisebb közösségi felelősséget rónak az egyénre és kisebb kötődést így kevesebb kötelezettséget, kisebb önkorlátozást jelentenek (Fukuyama, 2000).

Az embereknek szükségük van a közösségi érzésre, a valahová tartozásra, a kölcsönös elismerésre, megerősítésre, identitástudatra. Ezt az élményt azonban az organikus közösségek helyett már csupán a konstruált, maguk által választott közösségekben kapják meg.

Ezek az új típusú közösségek kisebb, rugalmasabb csoportok, szervezetek, amelyekbe viszonylag egyszerűen ki-, vagy beléphet az ember, nem feltétlenül jelentenek kötelezettségeket, közös értéktudatot, a tagok inkább csak lojalitást várnak el egymástól. Ezek az individualizációval összebékített közösségeknek azonban sokkal kisebb a megtartó ereje, gyengébb a kohézionáló, szolidaritást és bizalmi tőkét nyújtó képessége.

A sokféle csoport, szervezet amelyekben az emberek részt vesznek látszólag eleven civil társadalom képét mutatja, azonban ezek a csoportok kevésbé jelentenek valódi közösségeket, a tagok kevésbé számíthatnak egymásra, sok esetben társadalmi státuszhoz, szerephez kötődnek.

A közösségi létszerveződés és társadalmi működés szempontjából a modernizációs és individualizációs folyamatok deficitje nemcsak az organikus közösségek felbontásában jelentkezik, hanem a hagyományos társadalmi erkölcs és értékrend elvetésében is.

Az értékek relativizálódásával, egyre inkább értelmetlennek válik a közjó, a közérdek megfogalmazása. A valóság változásainak, jelenségeinek, összefüggéseinek felismerése, közösségi értelmezése és megfogalmazása alapvető feltétele a közéletben való részvételnek, de a társadalomban való létezésnek a közösségi célok és cselekvések meghatározásának is.

Az egyéni érdekeknek a közérdek felé való helyezése, ennek a politikában való egyre erőteljesebb megjelenése miatt egyre inkább leépült a közmorál. Az emberek egyre kevésbé bíznak a közintézményekben, egyre nagyobb mértékű a politikától való elfordulás, a távolmaradás és a távolságtartás. Ennek a jelenségnek azonban nemcsak az a következménye, hogy az emberek egyre inkább csalódottakká, kiábrándultabbakká válnak, hanem a részvétel és hatékony ellenőrzés hiányában a politika egyre jobban eltávolodik a társadalom igényeitől és szükségleteitől, végül zsarnoksággá válhat.

Demokrácia és közélet

Az újkori demokráciák az általános választójog bevezetésével léptek életbe a 19. század második felétől a 20. század elejéig. Ennek alapja a politikai egyenlőség eszméje, az az alapelv hogy a közügyekbe mindenkit, akit érint beleszólhasson és részt vehessen a közösségi döntések meghozatalában.

Eredeti célja az volt, hogy a közügyekben a társadalom többségének érdeke és akarata érvényesüljön.

Az ókori demokráciaeszmény, hogy minden szabad polgár részt vegyen és szavazzon a közösséget érintő ügyel eldöntésében, újkori megvalósításában már a kezdetektől számos problémát vetett fel.

Már a választójog kibővítése körüli elméleti vitában felmerült a „többség zsarnokságának” problémája (Mill, 1980, Tocqueville, 1983, Guizot, 1848), az a kérdés, hogy a mennyiségileg többség „jobb” döntéseket hoz-e a közösség számára, és hogy a műveltségben alul lévők képesek-e megfontolt mérlegelésre, a nyilvánosságnak megfelelő véleménynyilvánításra.

Mivel a társadalmakban ezek a rétegek vannak többségben úgy vélték a közügyekben való döntéshozatal „minősége” romlik a mennyiségi elv direkt alkalmazásával, ugyanakkor, ami uralmi szempontból még fontosabb, ez a többség rákényszerítheti akarátát a művelt (és vagyonos) kisebbségre.

Ugyanennek az érvelésnek a másik oldalán merült fel a tömeg manipulálhatóságának problémája. A konzervatív és főleg liberális indíttatású vélekedésekben mindemellett azonban már megjelent az az aggodalom is, hogy ha a társadalom vagyontalan, csak munkaerejével rendelkező többségének akarata érvényesül a politikában, az magát a kapitalista társadalmi rendet és termelési módot ássa alá.

Ezt a gondolati vonalat vitte tovább a szocialista eszme (Marx, 1982), amely szerint a fennálló gazdasági egyenlőtlenségek közepette nem valósulhat meg a politikai egyenlőség sem, vagyis bizonyos fokú szociális egyenlőségre is szükség van a politikai demokrácia működéséhez.

A manipuláció problémája, a tömegek befolyásolhatóságának kérdése már az általános választójog bevezetésének kezdeteinél megjelent, ekkor azonban még az jelentette a problémát, hogy a befolyásolt tömeg nem képes „jó” döntések meghozatalára.

A politikai pártok megjelenésével, a politikai osztály elkülönülésével a manipuláció egyre jobban a politikusok eszközévé vált, amelynek révén elnyerhetővé vált számukra a tömegek támogatása a hatalom megszerzéséhez. Ennek fő közvetítői, a sajtó és a különböző médiumok egyre nagyobb befolyásra tettek szert a vélemények alakításában. és egyre nagyobb szerepet kapott a „felülről” alakított „közvélemény” is.

A mai demokráciákban a manipuláció nem csupán az így „irányított” tömegek döntési alkalmatlanságának veszélyét jelenti, hanem a politikusok közcélokkal elmentéses tevékenységéhez nyújt „legitim” lehetőséget.

Egyrészt a választási ígéreteknek a későbbi kormányzati tevékenységben nincs számon kérhetősége, másfelől a közügyek egyre szűkülő nyilvánossága tág teret ad az információk és tények tetszőleges konnotációjú megjelenítésének, akár a közéleti visszaélések legitimálásának formájában is.

A politika és a média által teremtett virtuális valóság azonban nem használható korlátlanul. A politika verbalitássá üresedése, a közügyektől, valódi problémáktól való „mentesítése” immáron együtt jár nem csupán az állampolgári közömbösséggel, hanem a politikától való elfordulással is olyan mértékben, amely már a politika osztály és a jelenlegi modell legitimációját is kérdésesé teszi.

A demokratikus politikálásban való részvétel kérdése már ugyancsak a kezdetektől problémákat vetett fel.

Az újkori demokráciák születésekor még általános volt az az eszme, hogy a demokratikus politikai működés egyik szükséges feltétele a széles körű állampolgári részvétel. Minthogy azonban az is nyilvánvaló volt, hogy a Rousseaui értelemben vett közvetlen részvételre (minden ügyben, mindenki véleményére) nincs lehetőség

az eredeti elgondolás szerint, a választók képviselőkre bízzák, hogy nevükben és helyettük közügyekben döntéseket hozzanak.

A 19. sz. végén, 20. sz. elején még nagy volt a bizakodás abban, hogy lehetséges megtervezni és létrehozni egy jól működő, döntéseit tekintve hatékony, integráló és képviseleti jellegű politikai rendszert.

Ezeket az elveket Mill (1980), Locke (1986), Condorcet (1979) alakították ki és ennek nyomán jöttek létre az intézményi és jogi formák, mint a titkos választás, az egyesülési jog, szólásszabadság, a végrehajtó hatalom ellenőrzése.

A parlamentáris rendszer működése során azonban már látszottak a részvétel problémái, az hogy a valódi döntések tulajdonképpen egy szűk elitcsoportra korlátozódnak, hogy az intézményrendszer nem teszi lehetővé, hogy a választópolgárok többsége ellenőrizze a demokratikus államhatalmat.

Ezek az elitelméletek arra az álláspontra jutottak hogy a demokrácia és a népszuverenitás eszméje megvalósíthatatlan normatív kívánalmak, s hogy valójában a tényleges uralmi viszonyok elfedésére szolgálnak.

A 20. század első felében a közgondolkodásban, azonban még tartotta magát az a nézet, hogy a demokrácia az állampolgárok tudatos aktív és széleskörű részvételén kell, hogy alapuljon.

A politika és a társadalom kapcsolatában a II világháború után kialakuló jóléti állam lényeges változást eredményezett.

A gyors gazdasági növekedés által biztosított jólét lehetővé tette, hogy az államhatalom az újraelosztási rendszerben megtalálja saját legitimitását, nem volt szüksége a széleskörű részvételre, sőt ellenkezőleg, a kétpárti váltógazdaság működésével a választók hol egyik, hol másik pártnak adták meg a felhatalmazást a közhatalom gyakorlására. A politikai szféra mindjobban a kevesek ügyévé vált, amelynek irányítása és lebonyolítása a politikából élő csoportok monopóliumává szerveződött.

A társadalmi és politikai szféra egyensúlyát, kiegyensúlyozott működését, a polgárok számára a politikai egyenlőség és a beleszólás deficitjét, a jóléti államban a több társadalmi egyenlőség, a jövedelmi, anyagi viszonyok egyenlősítő hatása elensúlyozta.

Az így működő rendszer a választópolgárok számára hitelesen töltötte be a képviselet elvét, azt „igazolta”, hogy delegáltjai, a „megbízók” érdekében járnak el és nincs szükség nagyobb részvételre, a politikai hatalom ellenőrzésére.

A jóléti állam, azonban így lényegében úgy jelenik meg és „viselkedik”, mint a politikai osztály „felvilágosult abszolutizmusa”, amelynek gyakorlatában az állampolgári jogokról fokozatosan áttevődik a hangsúly az általános emberi jogokra.

Ezzel együtt végbemegy a politikai ember háttérbe szorítása és az egyetemes ember előtérbe állítása. A részvételi politikai mező neutralizálásának célja alapvetően a társadalmi béke megteremtése, az érdekkonfliktusok és érdektagoltság semlegesíté-

se, az osztársadalmi konszenzus létrehozása és nem utolsó sorban a tőkés termelés számára nyugodt társadalmi környezet biztosítása.

Ennek nyomán előtérbe kerültek azok a vélekedések, hogy a demokratikus hatalomgyakorlás (Schumpeter, 1975, Dahl, 1982, W. Mills, 1972) a kapitalista tömeg-társadalom kialakulásával lényegében a politikai elitcsoportok versengésévé vált a nem elit szavazatainak megszerzéséért és a modern polgári demokráciákban a választások közötti időszakban nincs szükség a társadalom politikai funkcionálására.

A demokratikus működést vizsgáló empirikus kutatások is döntően azt mutatták ki, hogy a jóléti államot valójában egy szűk kisebbség politikai aktivitása jellemzi, és egy kis létszámú politikai osztály kormányozza.

Csakhogy a demokrácia mégis a politikai részvétel elvén áll vagy bukik, így gyakorlati működésében ma is akörül forognak a kérdések, van-e teljes körű részvétel a társadalomban, milyen jellegű, mennyire aktív, vagy passzív az állampolgárok a közügyekben (Almond).

Különösen a jóléti állam válságjeleinek mutatkozásával és a növekvő korrupcióval kerültek ismét középpontba a tömegek politikai aktivitásának és a politikai hatalom ellenőrzésének kérdései. Egyre inkább az a nézet került (újra) előtérbe, hogy az állampolgárok depolitizáltsága a közügyek iránti érdektelensége, passzivitása, esetenként apátiája nem eredendő adottság, hanem az adott politikai rendszer működésének következménye.

A demokratikus rendszerekben is egyre szaporodó társadalmi feszültségek, a korábbi társadalmi konszenzus felbomlása, az érdekkonfliktusok megjelenése a társadalom részéről egyre inkább sürgetően veti fel demokrácia megújításának kérdését, a nagyobb részvételt, a közösségi szerveződés szélesebb körét, a demokratikus kontroll kialakításának képességét az állampolgári szerveződések „kis köreiben”.

A kunszentmiklósi példa: közérdeklődés, vagy érdektelenség?

Kutatási hipotéziseink megfogalmazásához pontosításához egy lokális közösségben, Kunszentmiklóson végeztünk problémafeltáró vizsgálatot.

Ennek során arra kerestük a választ, hogy a település lakosai mennyire tartják fontosnak a közügyeket, érdeklődnek-e a kisebb és nagyobb közösségi problémái iránt, van-e véleményük ezekkel kapcsolatban.

Egy ún. közösségfejlesztő program kapcsán végeztük el a terepmunkát, ahol több érdekes jelenséget és látszólagos ellentmondást tapasztaltunk.

A kívülről szervezett projectről, mint ez a helyszínen kiderült, a helyi lakosság alig tudott, de nem is igen érdeklődött iránta. A hozzáállás inkább egy rendezvény látogatása, vagy nem látogatása motiváltságát mutatta, az emberek érzékelhetően

nem érezték azt, hogy ez a program értük, érdekükben szerveződött volna, róluk szólna, vagy a közösségi lét szempontjából tétje lenne a részvételnek.

A program egy részén résztvevőként ott tartózkodtunk és azt tapasztaltuk, hogy a közösségi rendezvény inkább egy helyi szórakoztató programnak felel meg, ahol rendkívül gyér lakossági részvétel volt. A rendezvény során véleménycserére, vagy közügyekről való beszélgetésre érdemben nem került sor, a település vezetői, de civil szervezetek sem képviseltették magukat.

Ezek után kézenfekvő lett volna a megállapítás, hogy az emberek nem érdeklődnek a közügyek iránt, közömbösek, befelé fordulnak, nem lehet kimozdítani őket a magánélet falai közül.

A közösségi napok programjában azonban lehetőség volt a fali újsághoz hasonló módon a vélemények írásbeli közlésére. Ezeknek a „felírásoknak” a tartalma viszont éppen azt mutatta, hogy az emberek nagyon is tájékozottak, felelősen gondolkodnak és aktívak a közügyekben való véleményalkotásban.

Ennek alapján felmerült a kérdés, hogy vajon mi lehet a véleményalkotási aktivitás és a részvételi passzivitás mögött?

A helyi lakosokkal készített interjúkkal kiegészített tapasztalatok alapján valószínűnek tartjuk, hogy a lakosok nagy részének volna igénye a közügyekben való részvételre, az erről szóló diskurzusra, a problémák értelmes megbeszélésére, erre azonban a jelenlegi intézményrendszerben nincs lehetősége.

A helyi önkormányzatok is egyre inkább eltávolodtak a közvetlen, részvételi demokrácia gyakorlatától, sokkal inkább a helyi hatalom működtetői és nem a közösségi ügyek intézőinek szerepkörébe kerültek. A helyi nyilvánosság is egyre korlátozottabb és a helyi politika is egy zártabb csoport „belső ügyévé” válik.

A politikusokkal, a politikával kapcsolatos súlyos kritikák alapján lehetségesnek tartjuk azt is, hogy az emberek közül legtöbben, nyilvánosan nem is mernék elmondani véleményüket, míg a névtelenség őszintébb állásfoglalást tett lehetővé számukra.

A politikával, illetve a közügyek intézőivel kapcsolatos vélekedésekben jól érzékelhető az erőteljes elégedetlenség, a bizalomhiány és kifejeződik az a gondolat is, hogy a politikai osztály nem a közösség érdekében, hanem inkább ellene cselekszik. Mínthogy a lakosság reálisan érzékeli azt, hogy életkörülményeire, sorsára, az ország helyzetére és jövőjére mindenek előtt az országos politikában döntést hozóknak van befolyása, különösen éles kritika fogalmazódott meg velük, illetve tevékenységükkel kapcsolatban. Néhány vélemény ezek közül:

„Azért vagytok ott, mert abban bizik az ország népe, hogy az országot felemelitek nem pedig elsüllyesztitek”

- „Ne saját zsebre dolgozz, az országot építsd fel!”
- „Az idén mit csináltak a gáz és a villanyáremelésen kívül?”
- „Korrump az egész parlament”
- „Felosztatni a parlamentet”
- „Elégedetlenség minden szinten”
- „Ne legyen elnyomás a politikusok részéről!”
- „Vonják be a társadalmat a politika ügyeibe!”

S végül egy összetett vélemény:

„Egy MAGYAR országban szeretnék élni, ahol az igaz szó drága kincs, ahol a politika nem tabu, és ahol a nemzeti érzésű embert nem fasisztázzák le.”

Külön érdemes megemlíteni, hogy a politikára vonatkozó véleményekben nem talákoztunk pozitív, vagy elismerő megállapítással.

A felírt véleményekből az is kiderült, hogy mit várnának el az emberek a politikától. Mindenekelőtt az állam közfunkcióinak javulását, az alapvető közszolgáltatások, a szociális helyzet, az életkörülmények javítását, biztonságot, rendet és a közéleti tisztaságot tartották fontosnak.

- „Ne zárják be a kórházakat!”, „Támogassák a kórházakat!”
- „Megfelelő oktatás, munkalehetőség”, „Kevesebb adót”
- „A jövedelem kövesse az inflációt”, „Több támogatást a rászorulóknak”
- „Nagyobb közbiztonságot”, „Legyen nagyobb az esélyegyenlőség”
- „Kevesebb korrupció”, „Felelősök felelősségre vonása”

Meglepő módon a közéleti kérdések között különös súllyal jelentek meg az un, „zöld témák”, a környezet iránti felelősség, az élővilág pusztításának megakadályozása, az állatvédelem, a környezetszennyezés elleni fellépés szükségessége, de a Föld, mint egész védelmének fontossága is.

A legutóbbi időben a médiában is egyre több hír jelent meg a korlátlanul gondolt nyugati civilizációs modell környezetet károsító és az energiaforrásokat rövid időn belül kiapasztó hatásának problémáival. Ezek immár a mindennapi ember számára is egyre érzékelhetőbb formában, szélsőséges éghajlati hatásokban, időjárási jelenségekben jelennek meg és nem alaptalanul, aggodalommal tölti el az embereket.

Ez a környezeti tudatosság és nagyfokú érzékenység összefügghet azzal is, hogy a véleménynyilvánítók között sok iskolai tanuló is volt és a fiatalabb generációk valószínűleg fogékonyabbak a jövő kérdései iránt.

*„A Föld léte rajtunk múlik”, „A környezet védelme életünk értelme”
„Gyilkos az üvegházhatás”, „Megújuló energiaforrások alkalmazása”
„Kevesebb környezet szennyezés”, „Szelektív hulladékgyűjtés”
„Több figyelmet a környezetvédelemre” „Védjük az országot a környezet szennyeződéstől!”, „Környezetbarát autókat a közlekedésbe!”
„Több gondoskodást a kóbor állatoknak”, „Kevesebb fát vágjanak ki!”*

A helyi közügyekkel, közpolitikával kapcsolatban elsősorban a beleszólás igénye és a lehetőség hiánya jelent meg a véleményekben.

Az önkormányzatiság létrehozását elvi, szociológiai értelemben az a szándék motiválta, hogy integráló fórumot teremtsenek egy adott helyi közösségben a közös társadalmi cselekvés kialakításában. Célja volt az is, hogy elősegítse a lakosság önszerveződését, a közösségi csoportérdekek megjelenítését, ezek megbeszélhetőségét, hogy a helyi közösségi irányítás hatalmi szempontú működése helyett, alulról szerveződő, szolgáltató jellegű településvezetési rendszert hozzanak létre.

Ez a modell feltételezte a civil társadalom erősödését, a helyi lakosság széles rétegeit a közéletbe bevonni képes szervezett közösségek aktív működését és a közvetlen demokrácia gyakorlásának szélesebb lehetőségét.

Az új gazdasági-politikai hatalmi struktúra kialakulása és megerősödése, azonban éppen egyre inkább pártpolitikai hatalmi vetélkedési és zsákmányszerzési szintérré tette a helyi települési irányítást is, amelyből egyre inkább kívül rekedtek a helyi lakosság gazdasági, vagy politikai hatalmi súllyal nem rendelkező széles rétegei.

Az anonim, írásban megjelenő vélemények is azt mutatják, hogy az emberek érzékelik ezt a – helyi döntésekből való – kirekesztettséget, a beleszólás, a részvétel lehetőségének hiányát.

*„Helyi lakosság rendezvényekbe, tevékenységekbe való bevonása”
„Saját lista a képviselőkről az önkormányzat felé”
„Helyi szintű kezdeményezés fontossága”*

A közügyek tartalmát illetően egyrészt az országosan is problémát jelentő szociális biztonság kérdései jelentek meg helyi problémaként is. Így például:

*„A jövedelmek, járulékok és nyugdíjak felzárkóztatása”, „Több munkahely!”
„Fejlesszék a kórházakat!”, „Több iskola legyen!”
„Családalapítók, fiatal pályakezdők támogatása”*

Másfelől a javaslatok között több olyan is szerepel, amely speciálisan helyi probléma és esetleg önkormányzati hatáskörben is megoldható lenne.

„A gyógyszerár mindennapos nyitva tartása”, „Több zebra az utakra”.
„Tisztább utcák” „Jobb közbiztonság”

Az interjúk kutatás tapasztalatai meggyőzően bizonyítják, hogy bármiféle közösségfejlesztő program csakis a közösségi tagok véleményének és elvárásainak megismerésére és figyelembe vételére épülhet. Ugyanakkor az interjúk a társadalomkutató számára világossá teszik, hogy a közösség tagjainak vélekedéseiben visszatükröződik a közösségi ügyekben való részvétel igénye és egyúttal a közösségi demokrácia helyzete is.

Irodalom

- Almond, G. A.–Powell, G. B (1978): *Compatative Politics*. Brown Boston.
- Dahl, R. A. (1982): *Dilemmas of Pluralist Democracy*. Yale Universitypress.
- Dahrendorf, L. (1979): *Life Changes. Approches to Social and Political Theory*. University of Chichago.
- Donatowski, A. (1907): *Der parlamentarismus in der Lehre Benjamin Constant*. Tübingen. H Loupp.
- Fukuyama, F. (2000): *A nagy szétbomlás*. Budapest, Európa Kiadó.
- Giddens, A. (1991): *Modernityand selfidentity. Self and society int he modern age*. Stanford University Press.
- Guizot, F. (1977): *De la bemocratie en France. 1948*. Idézi Halász Gábor: Magyar viktoriánusok. In.: Válogatott írásai. Budapest, Magvető.
- Locke, J. (1986): *Értekezés a polgári kormányzatról*. Budapest, Gondolat.
- Marx, K.: *Grundrisse MEM 46/1 köt Bp. 1957–1985*
- Mill, J. S. (1980): *A szabadságról*. Budapest, Magyar Helikon.
- Mills, C. W. (1972): *Az uralkodó elit*. Budapest, Gondolat.
- Schumpeter, J. A. (1975): *Kapitalism, Socialism und Demokratie*. Franke Verlag.
- Tocqueville, A. (1983): *A demokrácia Amerikában*. Budapest, Gondolat.
- Tönnies, F. (1983): *Közösség és társadalom*. Budapest, Gondolat.
- Weber, M. (1982): *A protestáns etika és a kapitalizmus szelleme*. Budapest, Gondolat.